

محیط زیست پایدار، ناجی کلانشهرها

در روزگاری که تغییر اقلیم و مدیریت نامناسب منابع آب شمشیرش را از رو بسته باید برای نجات کلانشهرها جنید این مساله مهمی است...

در روزگاری که تغییر اقلیم و مدیریت نامناسب منابع آب شمشیرش را از رو بسته باید برای نجات کلانشهرها جنید این مساله مهمی است که فقط با توجه ویژه به محیط زیست و در الویت قرار دادن توسعه پایدار می توان به آن امیدوار بود، چراکه در کشورمان نیز مدیریت اشتباه منابع آب و برداشت بی رویه از آب های زیر زمینی شرایط مناطقی مانند جنوب البرز تا آب های جنوبی و شرق زاگرس تا مرز های شرقی کشور را نامناسب کرده به همین دلیل اگر توسعه پایدار و اصلاح الگوی مصرف آب در اولویت مسئولان قرار نگیرد هیچ بعید نیست که تا 15 سال آینده ساکنان این مناطق که جمعیت شان حدود 50 میلیون نفر برآورد می شود ناچار به کوچ شوند.

دیگر مانند گذشته نیست که سد سازی اولویت اول و آخر خیلی از مسئولان باشد این روزها به حق آبه تالاب ها و رود خانه های نیز فکر می شود در این باره وعده های امیدوار کننده ای مطرح می شود، وعده هایی که اگر اجرایی شوند خطر بسیاری از مشکلات زیست محیطی که تهدیدی جدی برای کشور محسوب می شوند کم رنگ خواهد شد، خطراتی مانند بحران آب و کوچ اجباری از مناطقی که جز زمین های خشکیده چیزی از آنها باقی نخواهد ماند. عیسی کلانتری، مشاور معاون اول رئیس جمهور در امور آب، کشاورزی و محیط زیست در گفت و گو با جام جم از این می گوید اگر این بحران بدرستی مدیریت نشود، در آینده ای نزدیک زندگی میلیون ها ایرانی به خطر می افتد. آن طور که او می گوید در جنوب البرز تا آب های جنوب کشور و شرق زاگرس تا مرز های شرقی کشور بجز زاینده رود که شرایطش ناگوار است، رودخانه جاری دیگری وجود ندارد به همین خاطر زندگی تمامی ساکنان این مناطق وابسته به آب های زیرزمینی است.

ماجرای زمانی نگران کننده تر می شود که بدانید آب های زیرزمینی کشور نیز شرایط مناسبی ندارد؛ براساس اعلام وزارت نیرو قدرت تجدید پذیری آب های زیر زمینی کشور 33 میلیارد مترمکعب است، اما هر سال چیزی حدود 60 میلیارد مترمکعب از این آب ها تخلیه و مصرف می شود.

مهلکه آب

استفاده بی رویه از منابع آب زیرزمینی فقط یکی از نگرانی هایی است که در این حوزه وجود دارد، چراکه باید از برداشت بی رویه از آب های فسیلی نیز نوشت، آب هایی که طی میلیون ها سال جمع آوری شده اند. کلانتری در این باره می گوید: حجم تمام آب های فسیلی کشور حدود 500 میلیارد مترمکعب برآورد می شود، اما از این مقدار فقط حدود 200 میلیارد مترمکعب آب شیرین است و بقیه آن را آب شور تشکیل می دهد. باید به هشدارهای کلانتری این نکته را نیز اضافه کرد که در چند دهه گذشته 170 میلیارد مترمکعب از این منابع آب نیز برداشت شده یعنی تا چند سال دیگر از آب های شیرین فسیلی که طی میلیون ها سال ذخیره شده اند، دیگر چیزی باقی نمی ماند.

به این ترتیب خیلی زمان نمی برد زمین همه جا فرونشست می کند و آب های زیرزمینی شور می شوند، به همین خاطر ساکنان مناطقی مانند جنوب البرز تا آب های جنوبی و شرق زاگرس تا مرز های شرقی کشور فقط به آب شور دسترسی خواهند داشت. شاید بتوان آب شرب ساکنان چنین مناطقی را از طریق شیرین کردن آب دریا و چاه ها تامین کرد، اما برای زنده کردن کشاورزی نمی توان کاری انجام داد، چراکه هزینه شیرین کردن هر مترمکعب آب حدود ده هزار تومان برآورد می شود.

کوچ وحشتناک

مرگ زندگی در مناطقی که به آب دسترسی ندارند، فاجعه ای است که آغاز شده، این را از کاهش محصولات کشاورزی می توان فهمید.

مشاور معاون اول رئیس جمهور در امور آب، کشاورزی و محیط زیست می گوید: روند تعطیل شدن کشاورزی شروع شده و با سرعتی زیاد در حال افزایش است.

بنابراین اگر روند کنونی ادامه پیدا کند تا 15 سال دیگر تمام ساکنان این منطقه ناچار به کوچ می شوند، افرادی که جمعیت شان حدود 50 میلیون نفر برآورد می شود.

خداکرم جلالی، رئیس سازمان جنگل ها، منابع طبیعی و آبخیزداری کشور نیز در گفت و گو با جام جم نسبت به افزایش مهاجرت آوارگان زیست محیطی هشدار می دهد و می گوید چنین مهاجرت هایی در استان های محروم و خشک مانند خراسان جنوبی، کرمان و سیستان و بلوچستان بیشتر است. آن طور که او توضیح می دهد در آسیب شناسی هایی که درباره حاشیه نشینی در اطراف شهرها شده به این نتیجه رسیده اند که بیشتر حاشیه نشینان به دلیل خشکسالی و خشک شدن چاه، قنات و تالاب ها ناگزیر به مهاجرت شده اند.

جلالی نیز تأیید می کند که آوارگان زیست محیطی سهمی قابل توجه در حاشیه نشینی دارند. به نظر او برای مدیریت این مساله باید توجهی ویژه به منابع آب در استان های جنوبی، مرکزی و شرقی کشور داشت.

تیر خلاص آمار

مرگ تالاب و دریاچه هایی مانند هامون و ارومیه به افزایش آوارگان زیست محیطی دامن زده است. این فاجعه ای بزرگ است که رضا نجفی، رئیس سازمان جهاد کشاورزی سیستان و بلوچستان نیز در گفت و گو با جام جم تأییدش می کند. به

گفته او، فقط در سال‌های 90 تا 91 بیش از 35 هزار نفر از منطقه سیستان خارج شده‌اند. علاوه بر مهاجرت این افراد، آمارهای نگران‌کننده‌تری نیز وجود دارد که از آینده‌ای تاریک خبر می‌دهند. برای نمونه تا مدتی پیش تعداد گاوهای بومی سیستان در حاشیه دریاچه هامون بیش از 90 هزار راس بود، اما اکنون در کل دشت سیستان حدود 30 هزار راس گاو بومی باقیمانده است، از نظر دام سبک مانند گوسفند و بز نیز باید گفت تعداد آنها از یک میلیون و 400 هزار راس به کمتر از 500 هزار راس رسیده است. افزون بر این تا پیش از خشک شدن هامون صیادان هر سال بیش از 12 هزار تن ماهی از این تالاب برداشت می‌کردند، اما اکنون قایق‌های بومیان منطقه زیر خاک و شن مدفون شده‌اند. آن‌طور که رئیس سازمان جهاد کشاورزی سیستان و بلوچستان می‌گوید این شرایط سبب شده خیلی‌ها از این استان کوچ کنند؛ به همین خاطر اراضی کشاورزی رها شده به محلی برای طغیان ریزگردها تبدیل شده و در نتیجه ساکنان این منطقه رکورددار بیماری‌های ریوی مانند سل شده‌اند.

سیل آوارگان زیست‌محیطی، طغیان ریزگردها و شیوع بیماری تنها خطراتی نیستند که به دلیل مدیریت اشتباه منابع آب، کشور را تهدید می‌کند، کوچ آوارگان زیست‌محیطی تهدیدی جدی برای تمامیت ارضی و امنیت ملی کشور نیز هست، چراکه تخلیه استان‌های مرزی در واقع چراغ سبزی است برای گروه‌های تبهکار و تروریست که در حاشیه مرزهای کشورمان با افغانستان و پاکستان فعالیت می‌کنند. بنابراین اگر برای مدیریت منابع آب کشور اقدامی نشود، باید منتظر شنیدن خبرهای ناگوار بسیاری بود.

مهدی آبینی
جامعه